

חיוכו של כרונוס: בחיפוש אחר הזמן

הניה רוטנברג

Chronosmile

בביצוע להקת קומבינע
כוריאוגרפיה: אמיר קולבן
תלבושות: אילת יפה
תאורה: שי יהודאי

ביום הראשון למילניום השלישי ספרנו את הדקות החולפות יחד עם להקת קומבינע, בריקוד Chronosmile על-פי כוריאוגרפיה של אמיר קולבן. "הבכורה הראשונה של המילניום", הכותרת בראש דף התוכנייה של

הריקוד, נושאת בחובה הבטחה לעתיד חדש ושונה, אבל קולבן בוחר להטות את תשומת הלב שלנו לעבר הרחוק, לכרונוס, המזוהה עם הזמן בתור הזהב של המיתולוגיה היוונית, המשוטט בעולם ומחייך. חיוכו, מסביר קולבן, נובע מהתבוננותו בבני האדם, אותם יצורי אנוש המנסים להתמודד איתו, להכניעו ולהשיגו. ההקשר לכרונוס מרמז על מבנה הזמן ביצירה, הקשור לתפיסת הזמן בחברה ובתרבות המערבית, זמן בעל מבנה ליניארי כשכיוון ההתקדמות שלו מתחיל עם ראשית היקום או בריאת העולם.

השעון התלוי מעל מסך אחורי שבמרכזו פעור פתח, מראה לנו זמן אמיתי ואין פה עיסוק באשליה של זמן. בכל רגע בריקוד יכולים הצופים והרקדנים לראות את מחוג הזמן קופץ מדקה לדקה ואת הזמן המדויק בשעון הדיגיטלי. נושא היצירה בנוי מצירוף של קטעי ריקוד שונים סביב נושא מרכזי, הזמן. כל חלק בריקוד בוחן היבט אחר, וכולם יחד יוצרים בהתאמה סיפר אחד בהיר של זמן אנושי. לתנועה, לתלבושות ולאביזרים יש חשיבות בהעברת המסר. הריקוד משלב תנועה יומיומית עם תנועה מסוגנת. קולבן משלב

אמיר קולבן כופר

בתפיסת הזמן

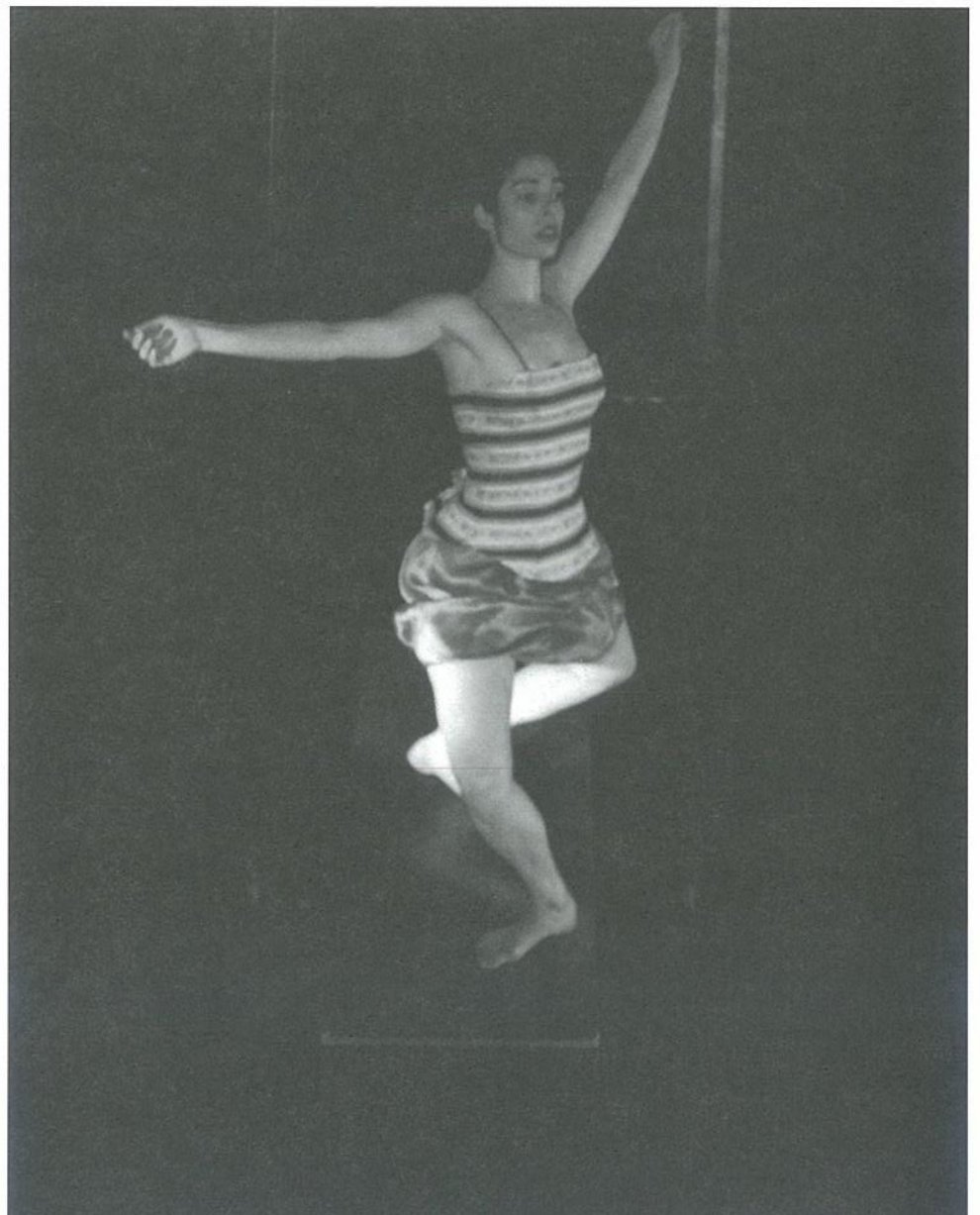
האלוהית, כפי שבאה

לביטוי בקהלת.

ביצירתו, האדם הוא

שיוצר ומכתיב את

תבנית הזמן

הרקדנים נעים כאילו היו בובות, נכנסים לבמה בתלבושות ססגוניות, שיצרה אילת יפה. היא מלבישה את הרקדנים במחוכים, וחובשת לראשם כובעים עם חורים שמהם מבצבצות קווצות שיער. תנועתם המוגבלת נוצרת ממפרקי ברכיים, אגן וקרסוליים "נעולים", אמצעי המגביל את יכולת התנועה שלהם. לכל אחד מן הרקדנים/בובות הליכה עם מאפיינים אישיים. אף-על-פי שהתנועה שלהם נוקשה, מפעם לפעם הם מתמוטטים וקורסים לרצפה כאילו מישהו גזר את החוטים המחברים את המפרקים בתוך גופם. מכל הקבוצה נשארים זוג רקדנים הממשיכים באותה תבנית תנועה, עד שהרקדנית נופלת פרקדן על הרצפה. בן זוגה מקשיב לנשימה שלה, לדופק, ללב, מנסה להפעילה, אבל כשאין כל תגובה, נכנסת הלהקה לצלילי השיר "Heaven", המעביר אותנו להקשר של זמן בעולם אחר. כשיוצאים כל הרקדנים מן הפתח בירכתי הבמה אנו רואים רקדנית תלויה עם חוט בגבה, כמו מריונטה שסיימה את תפקידה, כשכל גופה שמוט כלפי מטה, רפה, נע בתנועות סיבוביות

הליכות וריצות יחד עם עבודת רגליים מורכבת, הכוללת הנפות והארכות המבוססות על טכניקת הבלט הקלאסי. לצד עבודת הרגליים המורכבת, שלא כמו בבלט, חלקו העליון של הגוף מתנועע בגמישות ובחופשיות לכיוונים שונים במרחב, ואינו נישא זקוף. יש שימוש גם בטכניקת מגע (קונטקט) במיוחד בדואטים. קולבן עושה שימוש רב באבזרים, שונים בריקוד, כמו בלונים על מקלות גמישים, בובה, ספסל, מטרונום, כינור, צעצוע מכני שמנגן את נעימת "יום הולדת" ומצלמת וידיאו. התלבושות ססגוניות ותיאטרליות והמוסיקה בנויה מקולאז' של יצירות שונות, המבוצעות בהתאמה לאיכות התנועה בקטעים השונים.

הריקוד פותח כשמול קבוצת רקדנים מתנועת רקדנית סולנית. שבעת הרקדנים עומדים במבנה, כשגבם לפינה הקדמית-שמאלית של הבמה ופניהם לפינה הימנית-אחורית שלה. כל אחד בקבוצה מרים את זרועו בזווית ישרה לגוף, מסובב את מפרק הכתף בזמן אישי ומוריד אותה לצד הגוף. יחד עם התנועה המחקה תנועה מכנית, כמו תנועת מחוגי השעון, נאנחים הרקדנים ומשמיעים קולות כמו "אוי" או צקצוקי לשון, של אנשים שידעו כבר תלאות רבות בחייהם. השימוש בקולות אלה, שמתקשרים למסורת היהודית, יוצרים כבר מתחילה הקשר נוסף לתרבות זאת. הרקדנית הנעה ללא הפסקה מול הקבוצה במהירות, תוך שימוש באנרגיה רבה, מסיימת את חלקה, אוספת את הבלונים ומצטרפת לקבוצה.

כאשר עומדת הקבוצה במקום ועושה שימוש במחוות גוף המחקות אנשים הממתנינים, קצת משועממים, לרכבת או לאוטובוס המאחר, אנו מתוודעים לזמן אחר. הרקדנים אינם מואצים על-ידי הזמן אלא משתהים עימו. תפיסה אחרת של זמן באה לידי ביטוי בדואט לירי שבו התנועה של הזוג מתמשכת וזורמת כמו בשעון חול. קולבן עושה כאן שימוש בטכניקת המגע שבה יש דגש על מגע פיסי בין הרקדנים. הם נשענים אחד על השני תוך העברת משקל גופם לבן הזוג, מעשה הדורש אמון הדדי וביטחון. כשהם מבצעים תרגילים אקרובטיים מורכבים, נדרשת מהם גם תשומת לב ודייקנות. בקטע זה המוסיקה שקטה יותר ומדגישה את ההתאמה בין איכות התנועה לבין האיכות הלירית.

מימין ומשמאל: להקת קומבינע, "חיוכו של כרונוס" מאת אמיר קולבן
Left and Right: Kombina Dance Company, "Chronosmile" by Amir Kolban

חגיגה בעמורה: חוטאים בשמחה

גיורא מנור

"עמורה" מאת עידו תדמור
ביצוע: עידו תדמור - הלהקה
פס קול - צחי פטיש
עיצוב תאורה: יעקב ברסי
עיצוב תלבושות: עידו תדמור, אלון אבידן

העיר עמורה המקראית, תאומתה של סדום החוטאת, מעולם לא הצטיירה בעיני כמקום עליו וצבעוני. משום מה הייתי סבור - אולי לא בצדק - שחוטאיה הם אנשים חמורי-סבר, רשעים גמורים, וכאלה על-פי רוב אינם מאושרים כלל. עידו תדמור, ללא ספק אחד מאנשי המחול המובילים בארץ, התגבר על כל הקשיים, ויצר ללהקה, המונה במופע זה 16 רקדנים ורקדניות, מופע עתיר דימויים, צבעוני מאוד, מלא שמחת חיים. התנועה על-פי רוב נמרצת, יש הפתעות בימתיות שונות ועידו עצמו רוקד נפלא, אבל אין הפעם פער בינו לרקדניו כפי שהיה במופעים קודמים של להקתו. שולחנות נעים, וכיסאות חגיגיים ופודיומים ההופכים לבריכות מים, ו"מקלחת" ממעל מרטיבה את הרקדנים (מקלחת שהיא כבר כמעט מסורת אצל תדמור) - חוברים יחד ליצירת שטיח נע צבעוני ומרהיב. כאמור, שמח בעמורה. את פס הקול המלווה עיצב צחי פטיש, את התאורה הכוריאוגרף עצמו, ויחד עם אלון אבידן גם את התלבושות, שהן הסמרטוטים האופנתיים של תקופתנו. בין המבצעים, רקדנים מוכרים ומנוסים, כמו נעמה קריסטל, ארי פסטמן, אלון אבידן וריצ'ארד אורבך. ושמות פחות מוכרים, כהדר גולדשטיין, ענת גיסין, נאוה יעקובי, אורנית מרק, רעות פדהאל, רותם ריטוב, אביגיל רובין, ענת שפירא, אורן טישלר, יוני סוטחי ושלומי רואימי. עידו תדמור הוא בהחלט "ראשון בין שווים", ולא כוכב בודד בחבורה. בכך הוא הפנים לקח מעבודותיו הקודמות, שגם הן היו מבריקות, אבל נעו סביבו, כרקדן מעולה. זה מופע, שמבקש לראותו יותר מפעם יחידה, כי הוא עשיר בפרטים יפים, צורות משתנות, הפתעות של שנייה, ובכלל מרקם תנועתי עשיר (כפי שהמפרסמים נוהגים לכתוב על אבקות מרק).

משמיע קריין שורות מפרק ג' בספר קהלת וקולבן משנה ומדגיש: " (אין) לכל זמן, ו(אין) עת לכל חפץ תחת השמיים...". קולבן כופר בתפיסת הזמן האלוהית כפי שבאה לביטוי בקהלת. ביצירתו, האדם הוא שיוצר ומכתיב את תבנית הזמן. ספר קהלת הוא הספר היחידי בתנ"ך המציג תפיסת זמן מחזורית ולא ליניארית, כמו זו שבספר בראשית בתיאור בריאת העולם, שם לזמן יש גם תכלית. הריקוד מתכחש לפירוש המסורתי של הזמן המחזורי שאין לו תכלית, כפי כשבא לידי ביטוי בספר קהלת. כוריאוגרף ישראלי אחר שהשתמש בפסוקים אלה מספר קהלת, אם כי בשפה האנגלית, הוא רמי באר בריקוד "זיכרון דברים" (1994). אצל באר צירוף החזרות על תבנית התנועה, הנפילות וכבדות התנועה יחד עם המלים "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמיים..." מבטאים ייאוש וחוסר האונים של הפרט מול סדרי עולם. לעומתו, עושה קולבן שימוש בפסוקים אלה כאמצעי ביטוי לתיאור היבט נוסף של זמן, זמן ליניארי שבו האדם משנה סדרי עולם.

תודעת הזמן של קולבן, הנרמזת כבר בשם הריקוד, מוגבלת לתפיסות זמן שונות בתרבות ובחברה המערבית, אך גם מושפעת ממנה. קולבן משלב זמן היסטורי, זמן אישי וזמן ייחודי לקהילה מסוימת, יחד עם מגוון תבניות הזמן: הפסיכולוגי, המכני הווירטואלי - היוצרים יחד את הסיפר של המחול הנרקד על סף המאה ה-21. הרקדנים משלבים יכולת טכנית גבוהה עם כושר הבעה, המשתלבים יחד כדי להציג זמן שאינו מעניק חירות, אלא משעבד את הפרט המנסה לדחוס כמה שיותר חוויות והתנסויות לפרק חיים. קולבן בוחר לא להתמודד עם מבני זמן בתרבויות שונות מזו של המערב, ומתמודד עם מושג הזמן המושפע מן המהפכה הטכנולוגית בצורה מוגבלת המודגמת רק על-ידי השימוש במצלמת הווידאו. האם יושפע חיתוך הזמן - שהיה מחולק בתנ"ך לאשמורות, מאוחר יותר לשעות, ולדקות - על-ידי ההתפתחויות הטכנולוגיות שאנו עדים להן על סף המילניום השלישי? האם זה יביא להשפעה על איכות הזמן שלנו או על הדרך שבה אנו נתמודד איתו?

ולא נוגע ברצפה. תמונה זאת מרמזת על סופה של אשליה, ואולי אף על מוות.

נושא המוות שזור בקטע העוסק בזמן פסיכולוגי, בעל סממנים אוטוביוגרפיים של הכוריאוגרף. אירועי העבר מסתננים לזמן הווה כאשר קולבן הילד נכנס לבמה, מנגן בכינור את השיר "Happy birthday". הנגינה שבתחילה היתה משובשת כשל תלמיד מתחיל, משתפרת. הוא מניח את הכינור במרכז הבמה ורוקד לפניו, מספר/רוקד על אביו שנפטר. קולבן עושה שימוש דו-משמעי בפירוש המילה "נפטר", המורה על "מוות", מצד אחד ומצד שני, מורה על הסתלקות האב מגופו החולה, היחלצותו מיסורי מחלתו, השתחררותו מכאביו ופרידתו מבנו. כשמגיח מבין הקלעים צעצוע מכני המנגן שוב את נעימת השיר "יום הולדת" שניגן קודם קולבן הילד, נע אחריו קולבן בצעדים מדודים, שם אותו בכיס ויוצא מהבמה.

בקטע לירי מעודן מתנועעת רקדנית לבדה על הבמה כשרקדן אחר מצלם אותה בווידיאו, ודמותה המוכפלת משתקפת על המסך האחורי. החומר התנועתי ואיכות הריקוד, ללא סיוע תלבושות או אביזרים, מבטאים מצב וירטואלי, שבו מתערבבים מציאות ואשליה. אי-אפשר יותר להבחין בין הרקדנית לבין השתקפויותיה. שימוש באביזר נעשה בקטע שבו רוקדות שלוש רקדניות עם ספסל, ריקוד מהיר ומסוכן הדורש דיוק תנועתי רב. כשאחת הרקדניות נותנת סימן, מזיזות האחרות את הספסל, תוך שהן נעות במהירות. מצד אחד הן מנסות להילחם בזמן אבל בו בזמן הן גם עבדיו. הן עולות על הספסל, רוקדות עליו, מתקרבות ומתרחקות ממנו עד שרקדנית אחת דוחפת את השתיים החוצה ונשארת לבדה לרקוד עם קולבן, שנכנס לבמה. הם מניחים את הספסל כשקצהו האחד נשען על מוט בפתח שבירכתי הבמה, וקצהו השני מוטה בשיפוע לעבר הקהל, כאילו היה מגלשה. הם מטפסים ומחליקים ותוך כדי כך הם מסירים דף מלוח שנה תלוי. אבל, בכל פעם שהדף נתלש שוב חוזר ומתגלה התאריך 1.1. כמו באירוע טראומטי, יש כאן התייחסות לזמן שלפני ולזמן שאחרי, ואי-אפשר, בעצם, לגעת ברגע מסוים של הזמן.

רקדן אחד מכתוב לקבוצת רקדנים את קצב תנועתם באמצעות תקתוק המטרונום, שאת מהירותו הוא משנה מפעם לפעם. באותו זמן